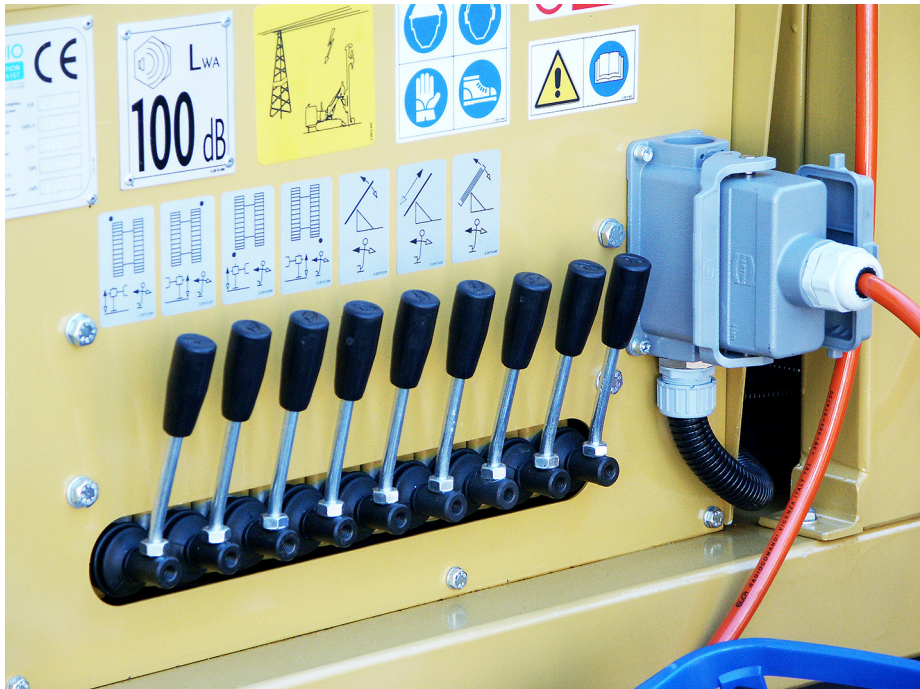

Säkrare maskinarbete inom borrhning och grundläggning

Foto: Henryck Rozenberg

Grundläggningsmaskiner blir allt större och mer komplicerade. Idag utförs inom borrhning grundläggning och pålning många fler typer av arbeten än tidigare. En ökad komplexitet och fler arbetsmoment har skapat ett behov av maskiner med större vridmoment och lyftkraft. För att vidmakthålla säkerheten kring tyngre maskiner och ökad belastning i stort, följer ett behov hos samtliga aktörer av bättre kunskap och förståelse om riskerna med och kring maskinerna. Fram till nu har det inte funnits något underlag för besiktning av vissa typer av grundläggningsmaskiner, borrhingar är ett sådant 'slående' exempel. Svensk Grundläggning har nu tillsammans med Geotec tagit några viktiga gemensamma initiativ för att säkerställa tydligare kontroll för ökad säkerhet. Alla medarbetare på våra arbetsplatser ska kunna jobba på ett tryggt och säkert sätt och komma hem oskadda – varje dag!

Fredrik Severin
Geofound Scandinavia AB

Johan Barth
GEOTEC

Det finns mycket att tänka på för att uppnå en säker arbetsmiljö. Utbildad personal, anpassad personlig skyddsutrustning, en välplanerad arbetsplats, ordnad hantering av kemikalier och avfall – bara för att nämna ett fåtal exempel. En av de absolut viktigaste delarna är säkra mobila maskiner. Ingen hjälm i världen hjälper mot en vältande maskin eller brusten vajer. För att undvika den

här typen av olyckor behöver alla maskiner inte bara underhållas och servas utan även kontrolleras regelbundet.

Enligt Arbetsmiljöverkets föreskrifter om Arbetsutrustning (AFS 2006:4) ska alla maskiner löpande underhållas för att uppfylla gällande krav. Detta innebär ett krav att följa tillverkarens underhålls- och serviceplan och kontrollera att utrustningen är säker.

En modern borrhmaskin kan väga minst lika mycket som en spantmaskin och borra i dimensioner och hantera material som är många gånger tyngre än vad en traditionell pålkran hanterar. Trots det utförs kontrollen genom en typ av egenbesiktning. Vi ställer nu frågan – är det rimligt att vissa maskiner som exempelvis borrhingar, är undantagna lagliga besiktningsskrav? Är det inte mer konsekvent att besiktiga alla grundläggningsmaskiner enligt ett likartat synsätt?

Hur jobbar vi idag med besiktningar

I dagsläget omfattas entreprenadmaskiner, som grävmaskiner och kranar av formella krav på tredje-partsbesiktning enligt föreskriften Besiktning lyftanordningar (AFS 2003:6). Kraven omfattar inte spantmaskiner, borrhmaskiner eller pålmaskiner i allmänhet, om dessa inte har en lyftande funktion, det vill säga inte räknas som en kran. Andra grundläggningsmaskiner, exempelvis pålkranar med en lyftanordning betraktas enligt denna definition som en kran och därmed gäller besiktningsskyldighet. Idag besiktigar entreprenörer de flesta pålkranar då besiktningsskyldigheten gäller om maskinen är utrustad med en vinsch som kan lyfta mer än 500 kg. Normalt passar man även på att vid samma tillfälle besiktiga den övriga maskinen (i enlighet med föreskriftens krav på "Grävmaskiner. Självgående maskiner på band"). De flesta av branschens mindre maskiner är dock

inte utrustade med sådana vinschar och faller därmed utanför besiktningskraven.

Detta tycker vi inom Svensk Grundläggning och Geotec är inkonsekvent och fel. Varför ska en grävmaskin besiktigas, men inte en pål-, spont-, prospekterings- eller borrhmaskin? Alla maskintyperna har sina speciella krav på drift, löpande underhåll och service, åtgärder som skapar risker om de inte utförs korrekt.

Ett konstruktivt förslag

Tidigare konstruerades pålkranar och borrhmaskiner enligt olika standarder, EN 996 respektive EN 791. Men sedan maj 2014 gäller den harmoniserande standarden EN 16228, Borrhnings- och grundläggningsutrustning, för bägge maskintyperna. Med gemensamma krav på tillverkning och design ter det sig naturligt att även kraven på besiktning är lika.

Vi menar att det behövs en gemensam syn och tillämpning på kontroll och besiktning av grundläggningsmaskiner!

Det blir uppenbart att regelverket i besiktnings föreskriften (AFS 2003:6) upplevs som otydligt avseende vilka maskiner som omfattas av krav på tredje-partsbesiktning då flera typer av maskiner står utanför besiktningskravet. För att uppnå en enhetlighet för en säkrare arbetsmiljö har Svenskt Grundläggning tillsammans med Geotec startat ett projekt med syfte är att dels komma fram till en gemensam syn hur maskinerna hos medlemsföretagen bör besiktigas, dels att på sikt driva fram ett formellt besiktningskrav som omfattar samtliga grundläggningsmaskiner, prospekterings- och borrhmaskiner.

Första steget i detta projekt är att ta

fram instruktioner och besiktningsprotokoll till våra medlemmar, ett stöd vid besiktningen och ett underlag till branschen för att genomföra kontroller och besiktningsprotokoll på ett likvärdigt sätt. Idag saknas en branschpraxis för hur kontrollen ska gå till, vilka delar som är viktiga att inspektera och med vilken metod detta ska utföras. Ett sådant dokument måste vara väl förankrat i branschen för att vara relevant. Som branschorganisationer samlar vi företagen som dagligen arbetar med maskinerna, liksom leverantörer och service personal.

Sedan projektet startades har flera viktiga delresultat uppnåtts. Centralt är att vi har en samsyn i vilken riktning vi driver arbetet. Ett förslag till besiktningsprotokoll har tagits fram och skickats ut till en referensgrupp bestående av maskintillverkare, entreprenörer, leverantörer, servicepersonal och besiktningsmän. När samtliga synpunkter har arbetats in kommer protokollet att provas ute hos våra medlemmar på nyåret 2019. Vi upplever att det redan finns ett stort intresse i branschen för frågan, både från entreprenörer, leverantörer och besiktningsmän.

Genom denna artikel hoppas vi att även beställare och konsulter ska få en ökad förståelse för riskerna kring grundläggningsmaskiner och hur dessa kan hanteras på ett säkert sätt.

Nästa fråga är att få acceptans för bindande besiktningskraven. Som tidigare nämnts finns det redan visst stöd i lagstiftningen. Enligt föreskriften om Användning av arbetsutrustning, AFS 2006:4, är varje arbetsgivare skyldig att utföra regelbundet underhåll, och de kontroller och prov som krävs för att en maskin som slits är

säker att använda. Resultaten ska dokumenteras och åtgärderna ska bedömas utifrån att maskinen uppfyller de säkerhetskrav som ställs. Enligt föreskriften, Byggnads- och anläggningsarbete, AFS 1999:3 är byggarbetsmiljösamordnaren för utförandet (BAS-U) av ett byggarbete skyldig att kontrollera att samtliga maskiner är behörigen besiktigade och provade. Det framgår dock inte på vilket sätt de här provningarna skall utföras.

När en besiktningsnorm för den här typen av maskiner finns etablerad kan till exempel branschorganisationerna ställa krav på sina medlemmar, att besiktning ska ske enligt denna norm. Det skapar möjlighet för beställaren att ställa krav på den typen av besiktning vid upphandlingar och underlättar arbetet för BAS-P. I framtiden är det även vår förhoppning att få till stånd en ändring av lagstiftningen så att det blir ett formellt krav med tredje-partsbesiktning av borrhmaskiner. ■

Faktaruta (exempel på kontrollpunkter)

- Besiktningsprotokoll
- Besiktningens utfall
- Ansvariga (kontakt, signatur)
- Maskintyp (typ, timmar)
- Allmänt (reparationer)
- Schematisk skiss
- Rotationsenhet (skruvförband)
- Hydraulik (hydraulslangar)
- Dokumentation (CE märkning)
- Matning (ram, bommar, matarbalk)
- Övrig utrustning (manöverdon, panel, kablage)